

8ª Universitat Nova Història

De 31 de juliol al 3 d'agost del 2021

Montblanc (Conca de Barberà). Convent de Sant Francesc

Parlament d'obertura de la 8a Universitat Nova Història, pronunciat per En Jordi Bilbeny a Montblanc el 31 de juliol d'enguany

Autor: Jordi Bilbeny

Data de publicació: 31-07-2021

Us fem arribar el parlament que En Jordi Bilbeny ha pronunciat aquest matí per a obrir la 8a edició de la Universitat Nova Història.

Bon dia a tothom. Benvingudes i benvinguts!

Aquestes dies convulsos, en què la Justícia espanyola porta a judici tots els responsables ?directes i indirectes? del referèndum del 1r d'Octubre, com un acte de venjança política pel fet de qüestionar la dominació espanyola del nostre país, ens han ajudat a comprendre amb tota rotunditat com, llevat d'alguna honrosa excepció, els nostres polítics o bé demanaven perdó o bé asseguraven que no es tractava de cap acte inconstitucional i menys d'una declaració d'independència. Tots hem vist assegurar als uns i altres amb contrició inoportuna que el que van fer aquella jornada tan sols era quelcom simbòlic, al·legòric, metafòric. I que de cap manera se'ls podia culpar d'allò que se'ls acusava: de voler proclamar la república catalana. I ho deien després que la policia espanyola repartís cops de porra a tort i a dret i després que el sistema judicial espanyol tanqués a la presó els principals líders polítics que van intervenir en aquell referèndum. És a dir: que ho proclamaven des de la seva condició de presoners. No pas d'éssers lliures. La qual cosa em duia a dues conclusions fonamentals: la primera, i més evident, és que la violència d'estat ha esdevingut un argument polític com un altre, des del moment que s'exerceix sobre els ciutadans i, com si es tractés d'un debat ideològic més, fa que els qui creien en la unilateralitat i la proclamació democràtica de la República Catalana, se'n desdiguin públicament i, acte seguit, mirin de convèncer el país que la llibertat de Catalunya només serà possible a través d'un diàleg pactat amb l'estat espanyol; i la segona, que es deriva d'aquella violència amb una diafanitat corprenedora, és que la por havia aconseguit seure també a la taula de diàleg i se n'havia fet mestressa i senyora.

A Arenys de Munt, amb la primera consulta, vam voler exorcitzar la por, les pors, les ferides doloroses de la postguerra. Vam intentar vèncer el pànic a pensar, debatre i creure en un futur nacional lliure tan sols amb el simple gest de posar

un paper dins una urna. I ho vam aconseguir. I tot el país va veure que aquell era el camí. Tothom va comprendre que no hi havia llibertat possible sense posar-nos junts dempeus, treure'ns junts els bolquers del cap, llençar junts la por a les escombraries de la història i posar-nos dignament a caminar, també tots junts. A Arenys de Munt, crèiem ?i jo ho he dit i redit en escrits i conferències?, vam demostrar que la por no existia, que era tan sols un estat de la ment. Que perquè hi hagués por hi havia d'haver covards. I nosaltres havíem decidit deixar la covardia en un racó mort i ser, no tan sols protagonistes de la història, sinó fonamentalment senyors del nostre destí. I tot el país ho va veure i tot el país ho va entendre. I semblava que havíem ja guanyat el pols a la por, sobretot després d'haver plantat cara a la policia espanyola, per defensar les urnes, i aguantar cops de porra i bales de goma sense parió, quan els nostres polítics ens van encoratjar a tornar a casa, perquè ja no calia defensar re.

D'ençà de llavors tots hem vist dia a dia, el que ha passat. Alguns parlen d'una gran estratègia. Lliurar-se a la justícia espanyola o fugir a Europa, perquè el món vegi quina mena de justícia hi ha a Espanya. O encara, d'altres defensen una estratègia encara millor: donar suport a l'estat espanyol perquè així, tenint-los d'amics, l'estat cedeixi commiserativament a les seves demandes i ens ajudi en l'ardu camí de la llibertat nacional. No cal ser gaire intel·ligent per adonar-nos que això no passarà mai. Però, l'esperança que algun dia Espanya «entengui» les peticions justíssimes del nostre poble, crea un àmbit d'il·lusió que els permet continuar autojustificant-se i creure que som davant d'un argument polític poderós i real, quan, en el fons, no es tracta, com us deia, de res més que d'un subterfugi de la por per no voler acceptar que hem acceptat la violència i la brutalitat com a companyes de viatge i com el principal argument polític que tenim per avançar cap a la llibertat.

I això, pensant-hi amb deteniment, i fent-hi voltes i voltes, m'ha dut a recuperar un llibre de l'Erich Fromm que havia llegit entre línies a finals dels anys 70, quan jo tot just era un adolescent, i que du casualment el títol revelador de La por a la llibertat. Al prefaci, En Fromm hi deixa clar que no es pot entendre l'home modern i la seva interacció dins la història sense tenir en compte l'estudi profund de la seva psicologia. És a dir, que per comprendre'ns a nosaltres mateixos no podem menystenir «els problemes relatius a la interacció dels factors psicològics i sociològics». I ho explicava així: «La meva tasca en aquest llibre resultaria més fàcil si pogués referir el lector a l'estudi complet sobre l'estructura del caràcter humà a la nostra cultura, puix que el significat de la llibertat només pot ser entès plenament sobre la base d'una anàlisi de tota l'estructura del caràcter de l'home modern». Que és com dir que no hi ha llibertat sense caràcter, i que aquest es forja a força de preparar el nostre psiquisme per a la transformació del món o mercès a la mateixa transformació.

Ara bé: segons En Fromm, «la història moderna d'Europa i Amèrica se centra entorn de l'esforç per l'alliberament dels ferros polítics, econòmics i espirituals que encadenaven els homes. Les batalles per la llibertat eren entaulades pels oprimits, els qui volien noves llibertats, contra tots els qui tenien privilegis a defensar. Mentre una classe lluitava pel seu alliberament, creia lluitar per la llibertat humana en general i, per aquesta raó, podia recórrer a un ideal, a l'anhel de llibertat arrelat en tots els oprimits». Però, a petja seguida, matisava: «Tanmateix, en la llarga i pràcticament contínua batalla per la llibertat, les classes que en una etapa determinada lluitaven contra l'opressió, formaven amb els enemics de la llibertat quan la victòria havia estat assolida i calia defensar uns nous privilegis».

Quanta raó que tenia i encara té avui En Fromm! Però a les seves lúcides paraules, cal afegir-hi un petit matís: a casa nostra, el suport als enemics de la llibertat no es dona després de guanyar cap combat, sinó abans i durant l'enfrontament mateix i, més específicament encara, després de la derrota. O dit d'una altra manera: el suport multisecular a l'enemic constitueix l'essència mateixa de la derrota i priva que puguem arribar a cap mena de combat, perquè fins i tot, en el moment que la gran topada es congriava després d'aquell 1r d'Octubre, els nostres dirigents es van lliurar voluntàriament a l'estat espanyol. I així, novament, la por esdevenia la legítima justificació d'una deserció massiva. La por, com us deia, es convertia en un argument polític més.

No vull entrar ara en l'anàlisi pregonada de la deserció. Ni aquest és el lloc ni el moment. Ni vull jutjar si el que van fer els nostres líders va ser bo, genial o perjudicial per a la nostra col·lectivitat. No vull escatir, com certs politicòlegs han denunciat, si es tractava d'infiltrats al sou del govern espanyol o tan sols érem davant d'uns polítics desorientats i mancats de recursos davant la gravetat extrema del moment. No vull ponderar si ens van mentir o es van inventar una justificació per eludir una repressió encara més gran i terrible. Només voldria constatar, com ens ensenya la història i tal com remarcava En Fromm, que la connivència amb el poder opressor és una constant i una manifestació tant de qualsevol victòria revolucionària com de tota derrota. Hi ha un marc de poder que no varia, que en el nostre cas particular en podríem dir «un estat», i al qual ens sumem o bé per compatir privilegis o per no semblar que els hem perdut irremissiblement. Un marc de poder i un estat que sembla que, si l'abracem, quedem automàticament eximits de tota responsabilitat.

I això que nosaltres mateixos hem vist que passava davant dels nostres propis nassos fa tot just quatre dies, bo i circumscrit a l'àmbit estricte de la política, és el que també ens ha passat en el camp de l'estudi de la història. Perquè si,

com és universalment sabut, la història l'escriuen els vencedors, llavors o bé nosaltres no hem escrit la nostra història, o bé, si ho hem fet, és que l'hem escrita en tant que espanyols.

Tots els qui som aquí coneixem el paper sagnant de la Inquisició en la confiscació de llibres, manuscrits, documents de tota índole, arxius i biblioteques sencers i la transcendència que va tenir en la reescripturació del nostre passat. I tots els qui som aquí també sabem com, mercès a la Inquisició i al seu quasi invisible exèrcit de funcionaris, ens hem quedat sense història al mateix temps que Castella construïa el seu gran relat imperial, basat ni més ni menys que en la nostra ciència, la nostra literatura, la nostra espiritualitat i, sobretot, en les nostres gestes navals i militars.

Fa segles que ens adoctrinen amb grans marins que abans de travessar l'Atlàntic no havien navegat mai; amb literats analfabets, fills de famílies sense recursos, que escriuen obres monumentals, i que són la delícia de tota ment culta i desperta. Fa segles que ens incrusten en el seu decorat de místics transformadors de l'espiritualitat moderna, però sense cap mena de formació ni intel·lectual ni teològica. I segles que ens parlen d'una ciència que sorgeix del no-res, sense cap entramat científic ni tècnic al darrera. Sabem ara més que mai que tot és un constructe, fruit de l'obra silent i profitosa dels censors. Els hem detectat. Sabem que hi eren i sabem també què feien. Sabem que la seva tasca era regulada per les lleis del moment. I que la missió que duïen a terme era legal i, per tant, legítima i, òbviament, legitimada. Sabem, per descomptat, que llur missió era revisar els llibres. I que el revisaven. Però, ara som també plenament conscients, que a més de revisar-los, els reescriuen de cap a peus. En tenim les proves. I jo mateix n'he exposat desenes de desenes al meus articles i llibres.

Però ara, com en el camp de la lluita política, també som sabedors que els nostres historiadors porten segles mirant cap a un altre costat, eludint el conflicte de la construcció del relat de la història. Fent-nos creure que el relat inquisitorial no és tan sols versemblant sinó que és l'únic relat possible. I des de fa poc s'han conjurat per atacar-nos i difamar-nos des de tots els angles possibles de les seves nòmines i poltrones, negant totes les evidències que hem posat de manifest i negant el poder i la transcendència de la mateixa maquinària censora. I, talment en el camp de la política, no ho assumeixen pas com una deserció de la seva tasca professional d'historiadors, com un acte de covardia intel·lectual, perquè ni saben ni volen enfrontar-se al poder de l'estat opressor, que és qui ha controlat i controla al capdavant tota la informació i qui els paga la nòmina un mes rere un altre i un any rere un altre, sinó que el defensen adduint que fan servir «el mateix mètode científic». És a dir, que la universitat espanyola i els nostres historiadors acadèmics comparteixen el mètode científic de copiar sense cap sentit crític ni rubor intel·lectual els escrits redactats i impresos per la Santa Inquisició. I per això coincideixen a no qüestionar re, a fer escarni de les nostres recerques i a continuar perseguint tots aquells que ens mirem la història amb microscopi i la pensem i la tornem a pensar i volem reconstruir-la i recuperar-la més enllà de la distorsió devastadora de la censura d'estat i del credulisme cec i babau.

Tots els qui som avui aquí creiem en el pensament com una de les raons supremes de tot ésser viu. No dic que el pensament sigui l'única eina d'autorealització, sinó tan sols que és un instrument més. Molt important, i de vegades, determinant. I tots els qui avui som aquí creiem que no hi pot haver pensament sense llibertat de recerca. I estem convençuts alhora que no hi ha llibertat de recerca sense un dubte metòdic que guiï les nostres passes i les nostres lectures i foragiti la noció d'autoritat i de poder com a acte darrer de coneixement. Tots els qui som aquí valorem les dades i la informació abans que la científica submissió a una instància superior, sigui quina sigui. Tots prioritzem la contrastació de documents i textos abans que el silenci rigorós imposat per una autoritat honorable, sigui quina sigui. I tots i totes tenim ben clar que no hi pot haver respecte al coneixement amb amenaces, coaccions, mentides, difamacions, obliteració, marginació i escarni públic i privat. Ni tan sols fent veure que es creu en l'estudi i la història, i escriuen llibres per demostrar-ho, mentre continuen menystenint tota dada, tot document i tota raó que deboleixi les seves il·lusions de saviesa. Finalment, estic més que convençut que tots els qui som avui aquí presents i els qui ens acompanyareu els dies propvenients, volem construir un nou espai, lliure de tot peatge, de tota censura i de tota servitud, ja sigui política, espiritual o merament acadèmica, on la llibertat de pensament i de recerca sigui el bé suprem de la nostra existència. On puguem arraconar la fe en la història per recuperar el pensament de la història. Perquè, com diu el filòsof Albert Maurici, «l'argument d'autoritat mai no ha estat una demostració científica sinó eclesiàstica». I nosaltres, l'única església a què volem pertànyer és la del coneixement de la veritat.

Amics i amigues: jo crec, i molts de nosaltres també, que aquest espai sense censura, ni veritats úniques inamovibles i eternes, davant de les quals només hi pot haver silenci o adulació, és la nostra Universitat. És aquesta Universitat Nova Història. On tothom hi té cabuda, on tothom hi té un lloc i una feina, on tothom hi és protagonista i protagonista cabdal. Perquè tots som els veritables restauradors de la nostra pròpia història, perquè tots i totes, com en aquella primera consulta d'Arenys de Munt, som protagonistes vius de la nostra història. Perquè tots som història. No pas una història submissa, silenciosa, covarda. Que parla amb la veu dels nostres amos i exterminadors. Sinó una història viva i vivificadora, restauradora de les gestes i de la memòria dels nostres passats, però també de la nostra pròpia dignitat. De la col·lectiva i de la personal. Perquè aquesta Universitat és també, mercès a tots vosaltres, un gran oasi de dignitat. La dignitat que ens cal per tornar-nos a posar dempeus, perdre la por, desvincular-nos de tota mentida i de tota estafa, i

avançar cap a la llibertat definitiva de Catalunya.

Gràcies per ser-hi. Gràcies per fer-la possible. Moltes gràcies a tots i a totes pel vostre impagable suport.

Jordi Bilbeny

31 de juliol del 2021